



Andrew Juniper

# WABI SABI

JAPOŃSKA SZTUKA  
DOSTRZEGANIA PIĘKNA  
W PRZEMIJANIU

sensus

Tytuł oryginału: Wabi Sabi: The Japanese Art of Impermanence

Tłumaczenie: Wojciech Uszarzewicz

ISBN: 978-83-283-4844-8

Copyright © 2003 Andrew Juniper

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system, without prior written permission from the publisher.

Tuttle Publishing® is a registered trademark of Tuttle Publishing, a division of Periplus Editions (HK) Ltd.

Polish edition copyright © 2018 by Helion SA  
All rights reserved.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock Images LLC.

Autor oraz Helion SA dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich.

Autor oraz Helion SA nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres

<http://sensus.pl/user/opinie/wabisa>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Helion SA

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel. 32 231 22 19, 32 230 98 63

e-mail: [sensus@sensus.pl](mailto:sensus@sensus.pl)

WWW: <http://sensus.pl> (księgarnia internetowa, katalog książek)

Printed in Poland.

- Kup książkę
- Poleć książkę
- Oceń książkę

- Księgarnia internetowa
- Lubię to! » Nasza społeczność

# SPIS TREŚCI

---



Wstęp	vii
Wprowadzenie	1

## HISTORIA

Rozwój wabi sabi	7
Wabi sabi w sztuce zen	15
Ceremonia picia herbaty	31

## KULTURA

Skok wiary	47
Wabi sabi i japońska osobowość	53
Wabi sabi — sztuka (w trakcie) przemiany	59

## SZTUKA

Wabi sabi w japońskiej sztuce	69
Jak rozumieć estetykę?	89

## DESIGN

Zasady designu wabi sabi	103
Kształtowanie ekspresji materiałami wabi sabi	121

## **DUCH**

Uniwersalny duch wabi sabi 145

Środowisko wabi sabi 149

Życie wabizumai 155

Słownik 161

Dalsza lektura 163

Zgody 165

## WSTĘP

---

KIEDY W WYNIKU ZRZĄDZENIA LOSU próbowałem wytargować dla siebie stary gar w pewnej tureckiej restauracji, uświadomiłem sobie, że lata spędzone w Japonii w radykalny i nieodwracalny sposób zmieniły moje postrzeganie zarówno sztuki, jak i piękna. Mała, ciemna miska, która przykuła moją uwagę, nie reprezentowała konkretnego stylu, z tą swoją szorstką powierzchnią ukształtowaną przez lata gotowania tureckich potraw, a mimo to było w niej coś zniewalająco atrakcyjnego. Błyszcząca powierzchnia zyskała bogactwo wizualnych niuansów, a prosta, niewytworna forma była czysta, nieskalana artystyczną wizją — była to jedna z tysięcy podobnych mis, ale jej prostota i całkowite pozbawienie warstwy artystycznej stanowiły niesamowitą formę ekspresji, wyrażając niedoskonałość i nietrwałość życia. Misa ta, która stała się obiektem tego zachwyty, posiadała w sobie coś, co Japończycy nazywają *wabi sabi*.

Właściciele tureckiej restauracji, którym zaproponowaliśmy rozstanie się z misą za znacznie większe pieniądze, niż kosztowałyby ich kupienie nowej, patrzyli na nas jak na dziwaków (mówiąc delikatnie), ale z radością zaakceptowali zarówno naszą ekscentryczność, jak i zapłatę. Wyjaśnienie, czym jest *wabi sabi*, osobie niemówiącej w języku japońskim stanowi wyzwanie, a przy naszej znajomości zaledwie dziesięciu słów po turecku postanowiliśmy zrezygnować z tego niewykonalnego zadania.

W Wielkiej Brytanii prowadzimy galerię designu o nazwie Wabi Sabi, więc często jesteśmy proszeni o wytłumaczenie znaczenia tej koncepcji. Jednak każda nasza próba objaśnienia dogmatów *wabi sabi* zazwyczaj kończy się pustym wzrokiem rozmówcy i milczeniem



z jego strony. Ta niezdolność do dokładnego sformułowania zasad *wabi sabi* trwała latami, dopóki nie zaproponowano nam napisania książki na temat tej sztuki — a wspomnimy, że czynu tego nie podjęliby się nawet Japończycy. *Wabi sabi* to filozofia tak nieuchwytna i tak dokładnie zakryta całymi wiekami tajemnicy, że nawet najbardziej ambitni japońscy uczeni zachowaliby swoją tradycję i rozmawialiby o niej jedynie w poetycki sposób. Japończycy mają godną podziwu tendencję do pozostawiania niewytłumaczalnego niewytłumaczalnym, jak to widać w przypadku szkoły zen, której najbardziej dogłębne z nauk nie mogą być przekazane za pomocą słów. Według zen słowa są główną przeszkodą stojącą na drodze do zrozumienia. Mnisi dążą do osiągnięcia swojego celu, jakim jest oświecenie, nie poprzez uczenie się, ale poprzez oduczanie się wszelkich myśli i poglądów na temat życia i rzeczywistości.

Lecz dla ludzi Zachodu, zainteresowanych tym, co ma nam do zaoferowania kultura Japonii, musi przecież istnieć jakiś sposób na wniknięcie w światopogląd Japończyków, na poznanie ich idei estetyki. Książka ta jest więc próbą objaśnienia i zilustrowania pewnych idei w postaci podstaw sztuki *wabi sabi*. Ponieważ zen i chrześcijaństwo tak bardzo się od siebie różnią, różnią się od siebie też filozofie, które kierowały rozwojem sztuki w tychże dwóch światach.

Mnisi zen prowadzą proste i surowe życie, zawsze świadomi swej śmiertelności. Sztuka *wabi sabi* jest próbą wydobycia istoty ich pokornych wysiłków, dążących do wyrażenia w postaci fizycznej ich miłości wobec życia zrównoważonej z poczuciem smutku wynikającego z nieuchronności końca. Jako aspekt artystyczny całej ideologii zen sztuka *wabi sabi* ucieleśnia życie mnichów i bazuje na zasadach prostoty, skromności, powściągliwości, naturalności, radości i melancholii, jak również na nadrzędnym elemencie nietrwałości. *Wabi sabi* skłania nas do oduczania się tego, co myślimy o pięknie, ale też do ponownego odkrycia intymnego piękna, które odnajdujemy w najdrobniejszych szczegółach tego, co oferuje nam natura.

*Wabi sabi* nie poddaje się łatwo konkretnej, krótkiej interpretacji, ale mamy nadzieję, że za pomocą stronic tej książki dziedzictwo mądrych mnichów zen zaoferuje nowe spojrzenie na duchowość sztuki w świecie niechybnie dążącym do nieograniczonego materializmu.





## WPROWADZENIE

---

■

Dawno temu mężczyzna, wybrawszy się na spacer, napotkał na swej drodze wygłodniałego tygrysa, który rzucił się za nim w pogoń, zapędzając człowieka na skraj małego urwiska. Mężczyzna skoczył, chcąc uniknąć niebezpieczeństwa, i udało mu się pochwycić gałąź drzewa wyrastającego ze skarpy. Wsząc tak, dostrzegł drugiego tygrysa u stóp urwiska, wyczekującego na upadek mężczyzny. Gdy siły zaczęły człowieka opuszczać, zauważył on dziką truskawkę rosnącą w zasięgu jego ręki. Z gracją wziął ją do ust w pełni świadomy, że będzie to ostatnia rzecz, jaką zje w swym życiu — jakże słodka była.

*WABI SABI* pod wieloma względami przypomina słodkość ostatniej truskawki z tej starej opowieści zen. Sztuka ta to wyraz piękna przejawiającego się w krótkiej przemianie pomiędzy tym, co przychodzi i odchodzi, zarówno w radości, jak i melancholii tego, co składa się na nasze życie.

*Wabi sabi* to idee estetyki, to filozofia, którą najlepiej pojmować w kategoriach filozofii zen ukształtowanej w ciągu ostatniego tysiąca lat. Zen dąży do artystycznej ekspresji w formach równie czystych i wzniosłych jak zasady zen, które te formy manifestują, unika intelektualizmu i pozorów, dążąc do odkrycia i ujawnienia piękna obecnego w tym, co oferuje natura.

*Wabi sabi* ucieleśnia nihilistyczne poglądy zen, poszukując piękna w niedoskonałości odkrywanej, kiedy wszelkie rzeczy, w cią-

głym stanie przepływu, rodzą się z niczego i obracają się w nicłość. W tym nieustannym ruchu natura postawia po sobie ślady, byśmy mogli je kontemplować, i to te nieprzewidziane wady i niedoskonałości oferują nam wzorzec dla skromnej, pokornej ekspresji piękna w zgodzie z *wabi sabi*. Głęboko zakorzeniona w myśli zen sztuka *wabi sabi* wykorzystuje przemijalność życia do ukazania melancholijnego piękna, które przychodzi z takim zrozumieniem.

Już w XIII w. mnisi zen połączyli światy sztuki i filozofii w spójną całość, w której funkcje i cele tych dwóch stały się praktycznie nierozłączne. Od tego czasu kultura Japonii stanowiła niemożliwą do zatrzymania kreatywną siłę, której wpływ na kulturę i sztukę pozostałego świata przewyższał wpływy dowolnego innego kraju. Lista osiągnięć prawie w każdej dziedzinie sztuki jest naprawdę imponująca jak na kraj o rozmiarze 1/13 wielkości Stanów Zjednoczonych.

Wpływ *wabi sabi* na wartości estetyczne Japonii zainspirował ceremonię picia herbaty, sztukę układania kwiatów, poezję haiku, sztukę projektowania ogrodów i teatr nō. Filozofia ta oferuje idee estetyki wykorzystujące bezkompromisowy posmak śmiertelności w celu skupienia umysłu na przemijającym pięknie obecnym we wszystkim tym, co nietrwałe. *Wabi sabi* można znaleźć w aranżacji pojedynczego kwiatu, w wyrazie emocji za pomocą trzech wersów poezji czy w dostrzeganiu linii gór w zaledwie pojedynczej skale. Tak jak zen, filozoficzny mentor tej sztuki, *wabi sabi* jest wzniosła w swym wyrafinowaniu.

Termin *wabi sabi* sugeruje takie cechy jak nietrwałość, pokora, asymetria czy niedoskonałość. Te podstawowe zasady są diametralnie różne od swych odpowiedników w świecie Zachodu, którego wartości zakorzenione są w hellenistycznym światopoglądzie ceniącym trwałość, wielkość, symetrię i perfekcję.

Sztuka japońska, przepełniona duchem *wabi sabi*, dąży do znajdowania piękna w prawdach naturalnego świata, szukając inspiracji w naturze. Powstrzymuje się przed wszelkimi formami intelektualnego uwikłania, samooceny i przywiązania, aby odkryć surową, niczym nieprzyozdobioną prawdę natury. Ponieważ natura może być

zdefiniowana poprzez swą asymetrię i przypadkowe niedoskonałości, *wabi sabi* poszukuje czystości w naturalnej nieobecności perfekcji.

Rozwój tego podejścia do sztuki w Japonii doprowadził do powstania formy wyrazu artystycznego rezonującej z dogłębną trwałością filozoficzną — trwałością o wielkiej historycznej głębi niepoddającej się zmiennej modzie. Od drzeworytu, który zainspirował impresjonistów takich jak Claude Monet czy Vincent van Gogh, do sztuk kulinarnych, które przetarły szlak dla *nouvelle cuisine*, od mnogich sztuk walki do arcydzieła Akiry Kurosawy *Siedmiu samurajów*, od haiku, które zachwyciło Gary'ego Snydera, do sztuki ogrodowej, która przykuła uwagę całego świata — tak, wpływ Japonii na świat Zachodu jest ogromny i niewiele wskazuje na to, by wpływ ten miał osłabnąć.

Przekaz *wabi sabi* w świetle przytłaczającego materializmu świata Zachodu jest równie istotny dziś, jak był istotny w XIII-wiecznej Japonii. To starożytne podejście do życia, nadające nowe znaczenie zarówno sztuce wizualnej, jak i dekoracyjnej, jest ambiwalentne wobec współczesnej zachodniej kultury, preferując etos bardziej skłaniający się ku naszym wadom i organicznej naturze. Ta spójność pomiędzy zasadami designu i filozofii oznacza, że przekaz *wabi sabi* jest wciąż istotny dla wielu aspektów współczesnego życia<sup>1</sup>.

---

1 Uwaga: pojęcia *Wschód* i *Zachód*, choć bazują na luźnych stereotypach, służą tu, by pokazać różnice w kulturze, wartościach i sztuce pomiędzy tymi dwoma światami. Ze względu na to, że książka ta skupia się przede wszystkim na japońskiej sztuce i filozofii *wabi sabi*, dla określenia tego regionu będziemy posługiwać się terminem *Wschód*. Ponieważ jednak historia kultury Dalekiego Wschodu dotyczy różnych obszarów, które są ze sobą wzajemnie połączone, a spora część kultury Japonii opiera się na ideach przeniesionych z Chin i Korei, nasz termin do pewnego stopnia będzie uwzględniał również te regiony.



# PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —



1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

**Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!**

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA  
**Helion** 

Według zen słowa są główną przeszkodą stojącą na drodze do zrozumienia. Najbardziej głębokie nauki zen nie mogą być przekazane za pomocą słów. Podobnie jest z *wabi sabi*.

Trudno określić w kilku słowach, czym jest. To filozofia tak nieuchwytna, że nawet japońscy uczeni rozmawiają o niej jedynie w poetycki sposób, pozostawiając niewytłumaczalne niewytłumaczalnym. *Wabi sabi* można określić jako próbę wyrażenia miłości do życia zrównoważonej smutkiem wynikającym z nieuchronności końca. Bazuje na zasadach prostoty, pokory, powściągliwości, naturalności, radości i melancholii, jak również na zasadzie nietrwałości. Skłania do intymnego odkrywania piękna w tym, co oferuje nam natura.

Ta książka stanowi próbę wyjaśnienia ludziom Zachodu istoty *wabi sabi*. Być może dzięki niej uzyskasz świadomość przejściowej natury ziemskich rzeczy i odkryjesz, jak subtelnie przyjemna jest ta nietrwałość. *Wabi sabi* to stan umysłu, który jest świadomy otoczenia i je akceptuje. Stopniowo przekonasz się, w jak doskonały sposób *wabi sabi* pozwala docenić czyste piękno życia. Piękno tkwi w pękniętej wazie, naturalnym kamieniu, dźwięku, jaki wydadzą krople deszczu uderzające o liście drzew. Dzięki tej książce będziesz myśleć o *wabi sabi* jak o alternatywie dla świata pełnego pośpiechu i masowo produkowanych rzeczy. Być może zwolnisz, aby cieszyć się naturalnym pięknem. Jeśli zechcesz zacząć projektować w myśl tej filozofii, prędko się zorientujesz, jak subtelnej transformacji ulegną Twoje ciało, umysł i... dom.

## **Wabi sabi — poczuj słodycz ostatniej poziomki!**

### **W tej książce:**

- Historia, czyli jak rozwijał się nurt *wabi sabi*
- Kultura, czyli jak japońskie poczucie piękna kształtuje *wabi sabi*
- Sztuka, czyli co określa wartości estetyczne *wabi sabi*
- Projektowanie, czyli jak tworzyć w stylu *wabi sabi*
- Duch, czyli uniwersalne przesłanie *wabi sabi*

**Andrew Juniper** mieszka w Sussex w Wielkiej Brytanii. Prowadzi firmę Wabi Sabi Design Company i pracuje jako tłumacz dla organizacji rządowych.

OSOBOWOŚĆ ODNOWA

sensus

ebook dostępny wyłącznie na:  
ebookpoint<sup>PL</sup>

Księgarnia internetowa:  
<http://sensus.pl>

Sprawdź najnowsze promocje:  
● <http://sensus.pl/promocje>  
Książki najchętniej czytane:  
● <http://sensus.pl/bestsellery>  
Zamów informacje o nowościach:  
● <http://sensus.pl/nowosci>



Zamówienia telefoniczne:  
**0 801 339900**  
**0 601 339900**

Helton SA  
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice  
tel.: 32 230 98 63  
e-mail: [sensus@sensus.pl](mailto:sensus@sensus.pl)  
<http://sensus.pl>

ISBN 978-83-283-4844-8



cena 34,90 zł